MUHAMMED BİN HASEN EL-EZDÎ

Nahiv ve lügat âlimi, meşhûr edîb ve şâir. İsmi, Muhammed bin Hasen bin Düreyd bin Atâhiye el-Ezdî, el-Basrî'dir. Künyesi, Ebû Bekr'dir. 223 (m. 837) senesinde Basra'da doğdu. 321 (m. 933)'de Bağdâd'da vefât etti. Hayzeran kabristanına defn edildi.

İlim tahsiline doğduğu yer olan Basra'da başlayıp, oradaki âlimlerden bir müddet ilim öğrendikten sonra, tahsiline devam etmek üzere Amman'a gitti. 12 sene orada kaldı. Sonra Basra'ya dönüp, bir müddet Basra'da ikâmet etti. Bundan sonra Basra'dan çıkıp, Faris beldelerini dolaştı. Bu seyahatlerinden sonra Bağdâd'a yerleşip, vefâtına kadar orada kaldı. İlim aldığı âlimler; Esmaî'nin kardeşinin oğlu Abdurrahmân bin Abdullah, Ebû Hatim Sicistânî, Ebû Fadl er-Riyâsî, Ebû Osman Sa'îd bin Hârûn ve diğerleri. Kendisinden ise; Ebû Sa'îd es-Sayrafî, Amr bin Muhammed bin Seyf, Ebû Bekr bin Şâzân, Ebû Ubeydullah el-Merzibânî ve diğerleri ilim almıştır.

Muhammed bin Hasen, zamanının meşhûr edip ve şâirlerinden olup, çok rivâyeti olan bir âlimdir. Çok divân okumuş, Arab divânlarını ezberlemiştir. Hâfızasının kuvveti ve ezberleme kabiliyeti darb-ı mesel hâline gelmişti. Kendisi şöyle anlatmıştır: "Ebû Osman Eşnândânî (Kitâb-ül-meânî müellifi Sa'îd bin Hârûn) benim hocam idi. Amcam Hüseyn bin Düreyd benim yetişmemi ona bırakmıştı. Amcam onu yemeğe da'vet eder, beraber yemek yerlerdi. Birgün bu hocam, bana Haris bin Hallize'nin yazmış olduğu bir kasîdeyi okutuyordu. Bu sırada amcam yanımıza geldi. Bana, eğer bu kasîdeyi ezberlersen, sana şunları, şunları alacağım, hediye edeceğim diyerek va'dlerde bulundu. Sonra hocamı yemeğe da'vet edip, yemeğe oturdular. Onlar yemekte iken, aradan epey zaman geçti. Ben bu sırada Haris bin Hallize'nin divânını sür'atle ezberledim. Yemekten sonra hocama ezberlediğimi bildirince çok şaşıp, durumu amcama anlattı. O da bana va'd ettiği şeyleri alıp, hediye etti.

Ebû Sa'îd es-Sayrafî dedi ki: "Ebû Bekr bin Düreyd'in meclisine gittim. Daha önce orada beni tanıyan yoktu. Orada bulunanlardan birisi büyük zâtlardan birisine nisbet edilen şu ma'nâda iki beyti okudu: Memleketler ve üzerlerinde yaşıyanlar değişikliğe uğradı. Bu yüzden yeryüzü de değişti. Her güzelin güzelliği, her güzel yüzün tebessümü de yok oldu." İbn-i Düreyd, bu şiirin eskiden beri meşhûr olduğunu söylemiştir.

Müslüman şâirlerden Abdullah bin Müslim bin Cündeb el-Hüzelî'nin bir beytinin tercümesi "Geliniz, geceye karşı bana

yardımcı olunuz. Çünkü, uyumıyan gözler için geceler çok uzun gelir. Beni ağlamakta yalnız bırakmayınız. Çünkü ben, sıkıntılı zamanlarınızda sizi yalnız bırakmıyorum.”

Ebû Bekr el-Esedî: “İbn-i Düreyd, şâirlerin en âlimi âlimlerin de en şâiri idi. Onun kasidelerinden birisini İmâm-ı Şafiî hazretleri de medhetmiştir. Bu kasîdenin bir beytinin tercümesi şöyledir: İnsan vücûdunu içinde bulunduran kabre selâm olsun. Bu öyle bir kabirdir ki, karanlıkların cömertliği ile kapkaranlık olmuş.”

Naklettiği bir meşhûr beytin tercümesi şöyledir: “Yarına hoşgeldin demiyorum. Çünkü, yarın dostların yolculuğu var.”

Muhammed bin Hasen’in eserlerinden bir kısmı şunlardır: “El-Cemhere” lügat ilminde meşhûr ve mu’teber bir eserdir. “El-İştihâk”, “Kitâb-ül-hayl”, “Züvvâr-ül-Arab”, “Kitâb-ül-lügât”, “Garîb-ül-Kur’ân”, “El-Müctebâ.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu’cem-ül-müellifîn cild-9, sh. 189

2) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-3, sh. 138

3) Târîh-i Bağdâd cild-2, sh. 195

4) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 289

5) Mîzân-ül-i’tidâl cild-3, sh. 520

6) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 323